

mandantis agit, eum *repraesentat*, porro iura et obligationes eidem acquirit. III. Tenetur procurator negotium sibi commissum omni diligentia peragere, damnum vero sua culpa illatum reparare.

DXII. Ita est IV. officium perfectum mandantis negotium intra fines mandati ratihabere, procuratorem indemnem seruare, si quid de suo erogauit in negotio administrando; non vero si casu fortuito aliquam passus sit iacturam, de qua non fuit cogitatum; ad hanc enim reparandam non tenetur mandans, nisi pro re nata ex obligatione imperfecta. *v. L. 26. §. 6. D. mand.*

DXIII. V. Qui negotium sibi non commissum vltro et gratis suscipit, mandatarius non est, sed *negotiorum gestor*, *procurator voluntarius*; obligatur tamen quasi ex mandato, eique imputantur omnia, quae ex administratione rerum alienarum consequuntur. Igitur eius est rem gerere summa diligentia, rationes reddere, et damnum dolo, vel culpa datum emendare.

CAPVT XVIII.

De contractibus permutatorijs generatim et de rerum pretio.

DXIV. Quis res vel operas in alterum gratis conferre non vult, id semper intendit, vt ab altero quoque res vel operas recipiat, siue vt is etiam aliquid det, vel faciat. Nullus ergo est contractus onerosus, qui non ad quatuor illos articulos reuocari possit: I. Do, vt des. II. Do, vt facias. III. Facio, vt des. IV. Facio, vt facias. In his igitur commercium, seu *mutua rerum communicatio*, quae per contractus explicatur, litum est.

DXV. Quoniam in contractibus onerosis simpliciter talibus omnis donatio exulat, neuter contrahentium vult aliquid gratis concedere, sed vterque illud
sibi

sibi propositum habet, vt tantum ab altero recipiat, quantum in ipsum transfert, hinc vt vltus virium alterius, vsui virium suarum aequipolleat, adeoque vt sint aequalia ratione vtilitatis ea, quae inuicem praestantur.

DXVI Quare necesse fuit, res corporales, incorporales et operas, vtpote obiecta reciproce communicanda inter se comparare, id est, earum identitatem, et diuersitatem sibi repraesentare, tum *Quantum vtilitatis* eisdem tribuere, et ita mutuam earum aequalitatem finire.

DXVII. Nihil in dominio reperitur, aut alio iure nostro dominii analogo, in quo non aliquem perfectionis atque vtilitatis gradum cogitemus. Quantitas perfectionis in vniuersum, et speciatim quantitas vtilitatis, quam in re quadam nobis repraesentamus, eius *valor* dicitur, valeris determinatio *aestimationem*, definitus autem valor rerum, quae sunt in commercio, seu contractus onerosi capaces, earum *pretium* constituit; quidquid porro in dominio est, suum habet pretium; ast id, quod proprium esse nequit, pretii obiectum non est.

DXVIII. Actus permutatorii ex mutua necessitate et commoditate orti sunt; hinc obiecta, quae permutantur, *Homogenea*, et eiusdem generis plerumque non sunt, sed *heterogenea* atque diuersi, quorum porro vtilitas vario modo se se exferit. Itaque in valore et pretio continetur relatio quanti duorum obiectorum inter se, seu ratio eorum mathematica; quae ratio in obiectis heterogeneis naturalis, seu physica non est, sed moralis, et hominum arbitrio tributa, arbitraria, ficta. Et ideo pretium definitur quoque: *quantitas moralis rebus et operis hominum arbitrio tributa, vt earum ad se inuicem ratio definiri possit.*

DXIX. Quemadmodum vnitas, quae adhibetur ad exquirendam magnitudinem alterius obiecti, est eius

H 4

men-

* V. Plaut. Afn. Sc. III. v. 46.

mensura, ita res quae eandem mensuram moralem, seu aequalitatem intuitu utilitatem habent, *aequivalentes* vocantur. Sic pretium unius equi, ut hoc utar, intelligi nequit, nisi adsumta alia re, veluti viginti aut triginta ouibus, cum quibus comparetur; quare certus ouium numerus aequivalens erit equi atque mensura. Hinc hac duae res ratione pretii sibi inuicem substitui, atque salua aequalitate inter se permutari possunt.

DXX. Quia dominus ius habet disponendi de *re suo* pro libitu; ei licet rebus et iuribus et operis suis maius vel minus pretium statnere, * illudque omni momento variare. Est enim talis *relatio* accessorium domini, vi cuius nostra cum alienis commutare, vel non commutare est permissum *vid. Gen. XLVII. 14.*

DXXI. Attamen rei *utilitas* siue vera, siue imaginaria, siue communis, siue particularis coniuncta cum raritate, quod scilicet ea res magis minusue usu exauriri possit, pretia rerum gignit, auget, minuitque. ** Sola utilitas sine omni raritate pretium non efficit; hinc aqua nullius est pretii, ubi abundat. Nec sola *raritas*, remota omni specie utilitatis, nos ad rei dominium acquirendum impellit, ergo nec ad ponendum pretium: ideo muscae albae nullo veniunt pretio.

DXXII. Quoniam nihil in domino est, vel in iure nostro domini analogo, quod non aliquam habeat utilitatem, et raritatem, consequens est, ut singulae res domini vel quasi capaces, cum utilitate et raritate omnium aliarum rerum aliquomodo comparari possint, pretiumque suum habere. Atque hic valor rerum singularium, quatenus hae per quantitatem cuiuslibet alterius obiecti reciproce aestimari, et pares fieri possunt, est *vulgare pretium*.

DXXIII. Non semper tamen id uni supererat, quo alter indigebat, verum saepe quod alter dare volebat, alter

* Seneca VI. Benef. 15.

** Tacit. An. VI. 17.

altera spernabatur; imo difficile plerumque erat quantitatibus physicis vel operis mutuam veriusque contrahentis utilitatem aequare, neque eam tamen excedere; et aliquando res ipsae tantae erant molis, ut transferri commode non possent. Itaque oportuit excogitare materiam, cuius definita quantitas physica esset mensura pretii cuiuslibet obiecti. Haec autem materia, rerum omnium permutandarum vicaria, est *pecunia*; quae si in certas partes diuisa sit atque signata, *moneta* nominatur. *

DXXIV. Quandoquidem pecunia communis est rerum omnium permutationis capacium mensura, et aequalens vniuersale, potest illa omnibus obiectis permutandis substitui, et venire in locum cuiuslibet vulgaris pretii. Et ideo hoc pretium rerum, operum et iurium per quantitatem pecuniae determinatum, pretii eminentis nomen obtinuit.

DXXV. Ex fine autem pecuniae apparet, cur 1) materia requiratur, quae per se utilitatem habeat, et vulgare pretium, 2) quae nec nimis rara sit, nec nimis obuia, 3) quae sit substantiae compactae, ut duret, 4) quae diuidi etiam in partes minimas, facile custodiri, et transferri possit. 5) Cur denique metalla fulgentia sint electa, in quibus solis omnia illa requisita perfecte reperiuntur, et cur pecunia *proba* sit, cuius valor impositus materiae et ponderi respondet, et hinc hodie publica forma, et iconio feriat.

DXXVI. Pecunia inuenta est, ut aequalens sit aliarum rerum aestimationis capacium, atque illis in permutatione substituatur; per actum permutatorium transit ex domino vnus in dominium alterius; praecipuus ergo et ordinarius pecuniae vsus consistit in eius alienatione. Ceterum et patrimonii magnitudo, adeoque *diuitiae*, *commoditas*, *paupertas*, *egestas*, et *mendicitas* cuiusuis pecunia aestimantur.

H 5

DXXVII.

* Ita pecuniae originem philosophicam exponit Iustus Pagninus L. I. D. de contr. emt. vend. historicam tradit Salmasius de usur. C. XV.

DXXVII. *Aequum* est pretium, quod in actibus permutatoriis communi consensu pacifcentium introductum, secus est *iniquum*, veluti si per errorem, aut dolum fiat. * Illud vero pretium naturaliter esset *iniustum*, si laborare volenti deficerent res necessariae; quare pretium rerum necessarium ita determinandum est, ut eadem vilis operae pretio comparari possint. Et ob eandem causam, si solum spectemus usum, res necessariae minus valere debent, quam utiles, et haec minus, quam voluptuariae.

C A P V T, XIX.

De variis permutationum formis.

DXXVIII. Innumeri sunt modi, quibus res, operas vel iura nostra cum rebus, operis, iuribusve alterius permutamus; quidam tamen, utpote frequentiores, speciali nomine designantur.

DXXIX. Commutari autem possunt vel 1) pretium vulgare rei unius cum pretio vulgari alterius, hoc est, dari res pro re, et fit *Permutatio* in specie, vel 2) pretium eminens, seu certa pecuniae quantitas cum re, estque *Emtio Venditio*, vel 3) pecunia determinata cum usu rei non fungibilis, aut cum opera, et est *Locatio Conductio*, vel 4) res quaevis aut opera cum usu rei fungibilis, et fit *Foenus*, seu *Contractus foenebris*, vel 5) pecunia cum pecunia, et *Cambium* dicitur.

DXXX. Porro permutatur 6) dominium utile rei alicuius cum obligatione praestandi α aut canonem annuum et est *Emphyteusis* β aut fidelitatem, hoc est, curam et diligentiam, ne aliquid in alterius praedictum fiat, et nascitur *Ferdum*; denique si 7) res vel operae in commune lucrum conferuntur, *Societas* fit; reliqui sunt innominati.

DXXXI.

* *V. Cier. Ver. IV. 7. Ieneca de Benef. V. c. 15.*